

**ԺՈՂՈՎԱԾՈՒԻ ՄԵՁ ԲԵՐՎԱԾ ՄԻ ՇԱՐՔ ԿԱՐԵՎՈՐ ՑՈՒՑԱՆԻՇՆԵՐԻ
ՄԵԹՈԴԱԲԱՆԱԿԱՆ ՊԱՐԶԱԲԱՆՈՒՄՆԵՐ**

Արդյունաբերական արտադրանքի ծավալը՝ ամբողջովին, ըստ դրա առանձին գործունեության տեսակների և ճյուղերի, որոշվում է արժեքային արտահայտությամբ, որպես թողարկված արտադրանքի և կատարված արդյունաբերական բնույթի աշխատանքների և ծառայությունների ծավալների հանրագումար: Թողարկված արդյունաբերական արտադրանքի ծավալը իր մեջ ներառում է այն պատրաստի իրերի (արտադրանքի) արժեքը, որ թողարկվել են հաշվետու ժամանակաշրջանում և նախատեսված են իրացվելու այլ կազմակերպությունների, իր սեփական կապիտալ շինարարության ու իր ոչ արդյունաբերական ստորաբաժանումների համար, սեփական հիմնական միջոցների կազմում հաշվեգրվելու, ինչպես նաև աշխատանքի վարձատրության դիմաց աշխատողներին վճարելու համար: Արտադրանքի ծավալի մասին տվյալները բերված են համապատասխան տարվա *ընթացիկ գներով*, առանց ավելացված արժեքի և ակցիզային հարկերի: Ընդ որում, պատվիրատուի հումքից և նյութերից (որոնց համար արտադրող կազմակերպությունը չի վճարում) թողարկված արտադրանքը, ընթացիկ գներով, արդյունաբերական արտադրանքի ծավալ ներառվում է առանց այդ հումքի և նյութերի արժեքի, իսկ *համադրելի գներով*՝ ներառյալ դրանց արժեքը: Արժեքային արտահայտությամբ արդյունաբերական արտադրանքի ծավալի ամփոփ տվյալների վեջ ներառվում են խոշոր, միջին, փոքր և գերփոքր կազմակերպությունների թողարկված արդյունաբերական արտադրանքի (աշխատանքների, ծառայությունների) ծավալի վերաբերյալ տվյալները: Արդյունաբերական արտադրանքի ծավալը որոշվում է առանց ներքին շրջանառության արժեքի:

Արդյունաբերական արտադրանքի ֆիզիկական ծավալի ինդեքսը հաշվարկվում է *համադրելի գներով*: Այն հարաբերական ցուցանիշ է, որը բնութագրում է արտադրական նյութական բարիքների զանգվածների փոփոխությունը համեմատվող ժամանակաշրջաններում: Արտադրանքի գնահատականը, համադրելի գներով, իրականացվում է անմիջականորեն կազմակերպություններում՝ արդյունաբերողների գների հիման վրա: Դինամիկ շարքերի կառուցման համար կիրառվում է շղթայական ինդեքսը:

Արդյունաբերական արտադրանքի արտադրությունը *բնեղեն արտահայտությամբ*, որպես կանոն, բերվում է ըստ արտադրանքի համախառն թողարկման, այսինքն՝ ներառյալ կազմակերպության ներսում արդյունաբերա-արտադրական կարիքների համար ծախսված և պատվիրատուի հումքից թողարկված արտադրանքը:

Սպառողական ապրանքների թողարկումն արժեքային արտահայտությամբ արտացոլում է պարենային ապրանքների, ալկոհոլային խմիչքների և ոչ պարենային ապրանքների արտադրությունն արտադրողի բացթողման գներով: Սպառողական ապրանքներին են դասվում արտադրանքի այն տեսակները, որոնց մեծ մասն օգտագործվում է բնակչության կողմից վերջնական սպառման համար: Արտադրանքի այն տեսակները, որոնք կարող են օգտագործվել ինչպես արտադրական, այնպես էլ ոչ արտադրական սպառման համար, սպառողական ապրանքներին են դասվում այն մասով, որն օգտագործվում է ոչ արտադրական սպառման համար: Սպառողական ապրանքները հաշվարկվում են առանց ավելացված արժեքի և ակցիզային հարկերի:

Արտադրական հզորությունն արտադրանքի հնարավոր թողարկումն է (տարվա, օրվա, հերթափոխի ընթացքում) կամ հումքի արդյունահանման և վերամշակման ծավալն է ըստ անվանացանկի և տեսականու: Այն որոշվում է հաշվի առնելով արտադրական սարքավորումների և արտադրական տարածքների աշխատանքի սահմանված ռեժիմի լրիվ օգտագործումը: Հզորության մեծությունն ըստ արտադրանքի որոշակի տեսակի թողարկման, դրա փոփոխության գործոնները և օգտագործման մակարդակը բնութագրում է *արտադրական հզորության հաշվեկշիռը*:

Արտադրական հզորության օգտագործման գործակիցը հարաբերական ցուցանիշ է, որը բնութագրում է արտադրանքի առանձին տեսակների թողարկման գծով արտադրական հզորության օգտագործման աստիճանը: Հաշվարկվում է, որպես արտադրանքի փաստացի թողարկման և այդ արտադրանքի թողարկման գծով հաշվետու ժամանակաշրջանում գործող միջին տարեկան հզորության հարաբերություն:

Տնտեսության էլեկտրահաշվեկշռում արտացոլված է էլեկտրաէներգիայի արտադրությունը և օգտագործումը ըստ տնտեսության ճյուղերի:

Աշխատանքի էլեկտրագինվածությունը հաշվարկվում է որպես օգտագործված էլեկտրաէներգիայի և բանվորների թվաքանակի հարաբերություն:

Հանրապետության ազգային հարստության կարևորագույն մասն են կազմում *հիմնական միջոցները*: Հիմնական միջոցներին են դասվում շենքերը, կառուցվածքները, փոխանցող հարմարանքները, մեքենաները և սարքավորումները (աշխատող և ուժային

մեքենաները և սարքավորումները, չափիչ, կարգավորիչ սարքերը և հարմարանքները, լաբորատոր սարքավորումները, հաշվողական տեխնիկան), փոխադրական (տրանսպորտային) միջոցները, գործիքները, բանող և մթերատու անասունները և հիմնական միջոցների այլ տեսակները:

Հիմնական միջոցներն ըստ իրենց նշանակության բաժանվում են **արտադրական և ոչ արտադրական** միջոցների: **Արտադրական հիմնական** միջոցներին են դասվում նյութական արտադրության ոլորտում գործող աշխատանքի միջոցները, որոնք բազմաթիվ անգամ մասնակցում են նյութական բարիքների արտադրությանը և, դրա հետ մեկտեղ, պահպանում են իրենց բնական ձևը, մաշվում են աստիճանաբար և իրենց արժեքը մաս-մաս ամորտիզացիոն հատկացումների ձևով փոխանցում են նոր ստեղծված արդյունքին: Հիմնական միջոցները, որոնք անմիջապես չեն մասնակցում արտադրական գործընթացին, կոչվում են **ոչ արտադրական** հիմնական միջոցներ:

Արդյունաբերա-արտադրական հիմնական միջոցների ինդեքսը հարաբերական ցուցանիշ է, որը բնութագրում է հիմնական միջոցների տարեսկզբի և տարեվերջի (առանց վերագնահատման) արժեքների փոփոխությունը:

Արտադրական հիմնական միջոցների **գործարկման գործակիցը** հաշվարկված է, որպես գործարկված արտադրական հիմնական միջոցների արժեքի և դրանց տարեվերջի առկա արժեքի հարաբերություն:

Արտադրական հիմնական միջոցների **դուրսգրման գործակիցը** որոշվում է, որպես դուրս գրված հիմնական արտադրական միջոցների արժեքի և դրանց տարեսկզբի առկա արժեքի հարաբերություն:

Ֆոնդահատույցը ըստ արդյունաբերության ճյուղերի հաշվարկված է, որպես արտադրանքի (աշխատանքների, ծառայությունների) ծավալի և արտադրական հիմնական միջոցների միջին տարեկան արժեքի հարաբերություն:

Ֆոնդազինվածությունը հաշվարկվում է որպես արդյունաբերա-արտադրական հիմնական միջոցների միջին տարեկան արժեքի և արդյունաբերա-արտադրական անձնակազմի միջին ցուցակային թվաքանակի հարաբերություն:

Արդյունաբերա-արտադրական հիմնական միջոցների մաշվածքը որոշված է որպես վերականգնմանն ուղղված ամորտիզացիոն հատկացումների և հիմնական միջոցների սկզբնական արժեքի հարաբերություն:

Արդյունաբերա-արտադրական անձնակազմի միջին ցուցակային թվաքանակը ընդգրկում է ցուցակային կազմի բանվորներին և ծառայողներին: Տարվա համար այն

որոշվում է հաշվետու տարվա բոլոր ամիսների արդյունաբերա-արտադրական անձնակազմի միջին ցուցակային թվաքանակների գումարը՝ 12 –ի վրա բաժանելով:

Արդյունաբերա-արտադրական անձնակազմի միջին ամսական անվանական աշխատավարձը որոշվում է աշխատանքի վարձատրության և դրան հավասարեցված այլ վճարումները՝ դրամական և բնեղեն արտահայտությամբ, բաժանելով միջին աշխատավարձի հաշվարկման համար կիրառվող աշխատողների միջին ցուցակային թվաքանակին:

Աշխատանքի արտադրողականությունը (արժեքային արտահայտությամբ) հաշվարկվում է, որպես հաշվետու ժամանակաշրջանում թողարկված արտադրանքի ծավալի (համադրելի գներով) հարաբերություն աշխատողների միջին ցուցակային թվաքանակին: